

G. D. F.

15

APHORISMI NONNULLI
ATHEISMUM
OECONOMIÆ IN-
MICUM

ADSTRUENTES,

Quos

Suff. Ampliss. ad auram Fac. Philos.

PRÆSIDE

DN. PETRO KALM,

Oeconom. PROF. Reg. & Ord. Reg. Acad. Scient.
Holm. nec non Societ. Lit. Ups. MEMBRO,

Bonorum censuræ modeste submittit

MICHAEL MONTIN,

V. D. M.

OSTROBOTNIENSIS.

In Acad. Majori Die XXVIII. Jun. MDCCLX.

L. H. Q. S.

ABOÆ, Impressi Direct. & Typogr. Reg. Magn. Duc.
Fianland. JACOB MERCKELL.

Viro Admodum Reverendo atque Praclarissimo

D:no Mag. JACOBO GARVALIO

Pastori Animarum, qvæ Deo in Sjikajoki colliguntur
vigilantissimo, viciniqve Contractus Præposito
gravissimo.

Viro Admodum Reverendo atque Praclarissimo

D:o Mag. PETRO N. MATHESIO

Pastori atqve Præposito in Pyhæjoki vigilantissimo ad-
curatissimoqve.

Viro Admodum Reverendo atque Praclarissimo

D:no Mag. JACOBO SALMENIO

Pastori atqve Præposito in Paldamo Meritissimo
gravissimoqve.

Viro Plurimum Reverendo atque Praclarissimo

D:no THOMÆ STENBECK

Pastori Ecclesiæ Brahestadiensis Dignissimo meri-
tissimoqve.

Patronis Dignissimis.

Quoniam beneficia præstata, qvæ, qvamdiu spiritus hos
regit artus, devota venerati mente non desistam,
Vobis, Patroni atqve Fautores Optimi, halce Ievisima
Minerva adumbratas lineolas, consecrare sustinui,
qvod ut ignoscatis certo certius spero. Deß cetero
pro incolumitate Vestra perenni Deum ter O. M. preci-
bus nunquam non fatigabo, permansurus.

Admod. Reverend. atque Praclariss. Nominum vestrorum.

Cultor humillimus.
MICHAEL MONTIN.

Viro Plurimum Reverendo Atque Clarissimo

D:no SIMONI APPELGREN

Vice Past. atque Commissarii in Paldamo laudatissimo.

Viro Plurimum Reverendo Atque Præclarissimo.

D:no Mag. ERICO CASTREN

Confessori legionis Pedestris oitrob. vigi-
lantissimo.

Viro Plurimum Reverendo Atque Clarissimo.

D:no SAMUELI MONTIN

Commissario in Pjikis dignissimo Patruo Carissimo.

Viro Plurimum Reverendo Atque Clarissimo.

D:no ERICO FROSTERO

Commonistro in Haukipudas vigilantissimo, Affini.
Ex pratissimo.

Viro Plurimum Reverendo Atque Præclarissimo.

D:no Mag. GEORG. MATHESIO

Commissario in Crónoby vigilamissimo.

Viro Plurimum Reverendo Atque Dottissimo.

D:no ANDREÆ DURCHMAN

Commissario in Vihandi Dignissimo.

Tot & tanta Vesta sunt beneficia mihi præstata,
ut non possim non eadem hisce paucissimis de-
prædicare venerationemque meam vobis debitam quæ in
præcordiis meis immortali flagrat fervore, significare,
quod ut more solito, hoc est, fronte benigna adspici-
atis est quod iterum iterumque obtestor. Quod reli-
quum est, ex intimis voveo, ut felicissimi ad ultimos
yqve mortalitatis terminos vigeatis floreatisque, Per-
maneo.

Nominum vestrorum.

Cultor observantissimus

MICHAEL MONTIN.

Huldaſte Moder.

Hag wore oſtridigt den otackſammaste under Solen, om
de af min Huldaſte Moder mig ſå ymnigt ercedde wål-
gärningar, vid detta tilfille ſhulle med tyſtnad förbi-
gås. Alt ifrån min svåda barndom, har min Huldaſte
Moder, ömsint haſt både mōda och kostnad, för mitt wahlſ
befrämmjande oſparde. Förſynen behagade wål, nog tidigt beröf-
wa mig den hjelp jag i min Saligen Affledne karafte Faders Lif
haſt at förvänta; men denna svåra afflaknadt, har min Huldaſte
Moders ömma wård gjordt drägelig. Hwad kan jag wål up-
oſra emot ſlik ömhett och godhet? Intet utan toma ord, och de åf-
wen otisräckeliga, at kunnen aſtildra den erkänsla, ſom ſå mång-
falldiga wålgiärningar fördra, och wårkeligen in i ſielſwa Dö-
den beständig hos mig förvares. Dock til prof uppå den word-
nad, hvarmed mitt inre är upſyldt, får jag loſ at i barnſlig öd-
mijkhet öſverlämina, Min Huldaſte Moder förtlingen af hen-
nes på mig använda kostnad: detta ringa Arbete, ſom upgier
Gudlôshetens ſkada i Hushålningens befrämmljande:
I öfreigit ſhal vara mit första möje, at upſända både tåta och if-
riga ſückningar til Allmachten, om mångfalldig wålſignelſes ut-
giutande öſver Min Huldaſte Moder i tid och i ewighet. I
vrigt Lefwer jag och Dör.

Min Huldaſte Moders

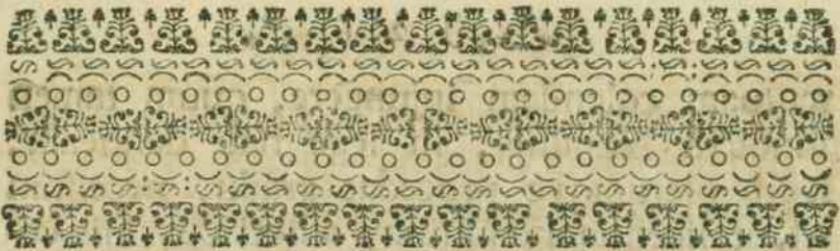
Hdmjuhydigste Son
MICHAEL MONTIN.

Onnen-Toitotus.

Maan Miehellen' Mocommasie, yſtårvalle yſlimmäisell
Weljellen' Walitulle.

Teman tieto Tuttelain,
Painu Micheli Varnassille,
Tulli kanniſt todifain,
Tumalan kiellon maacunnille,
Dunett' multa tuottawan,
Tonga tähden kunnian,
Sulle uſon wuortawan,

Gaikild jote' ei munian,
Hikiast järiefs harhaile,
Toiden canfa paacentan,
Täktän asian parhaile,
Taiman portin reunalle,
Että onne laucuttan,
HEdra ſulle Siunaille!!

APHORISMUS I.

Qvando recta mentis lance Divinas evolvimus perfectiones, facile comprehen-dimus hominem in prima creatione in felicissimum collocatum esse statum, in quo, modo in eo perstisset, non potuisset non gloriam Numinis summa cum alacritate celebrare, propriamque suam felicitatem maxima cum efficacia promovere; quia utraqve harum sibi invicem est conjunctissima, adeo ut haec sine illa ne concipi quidem, nedum dari possit. Ast facta, uti turpissima, ita nunquam satis deploranda a Deo defectione, totus quantum homo non solum plane ineptus ad gloriam Divinam vere amplificandam æternamque suam felicitatem promovendam evasit, verum etiam, ut conservatiōnē suā in statu naturali collocatus consulere posset, aliter non fuit possibile, quam per imperium civile. Nam licet verissimum sit, legem Divinam naturalem omnibus pacem atque concordiam mutu-

mutuam colendam injungere, quum tamen vindicta Numinis, in lege hac delineata, lento plerumque procedat gradu, necessum est, ut licentia hominum, affectibus suis venanis plus justo indulgentium, mali prælentis, quod metum illi incutit, representatione in gyrum rationis atque officii ducatur; alioquin unus alterius vitæ conservationi non periculosisstis solum insidiis impedimento sorret, verum etiam eandem penitus everteret, planeque destrueret, adeo ut non posset non ruina toti generi humano impendere certissima planeque inevitabilis.

APHORIS. II.

Evoluta in antecedente aphorismo, quantumvis brevissimis, necessitate imperii civilis, facillima nobis patet via ad incommoda, qvibus *atheismus*, ceu plane horrendus cerebri laborantis foetus, obnoxius est, dilinea, in quantum hæc mala œconomiæ flori adversentur. Nam vel nobis non monentibus, nemo, nisi admodum hospes fuerit rerum humanarum, ignorat, florem œconomiæ tam privatæ quam publicæ ex toto in benedictionis Divinæ abundantia atque bonis sapientibusque imperii civilis statutis verti. Quod

Qvod œconomiam publicam attinet, illam
 ejusque florem sine imperio civili inter sva-
 via poëtarum somnia absurdasque chimæras
 referendam esse, qvis est, qui non videat;
 œconomia vero privata sine publica, si non
 plane nulla, certe miserrima foret, ut exem-
 ple qvarundam gentium Africanarum Ameri-
 canarumqve plus satis constat, qvippe qui
 latronum, immo brutorum potius, qvam ho-
 minum repræsentant cœtus. Præsupponit
 itaqve œconomia in corrupto hoc mortalium
 statu, priusqvam debito florescere queat vi-
 gore, imperium civile. Sed qvemadmodum
 religio, præsertim vera, est unicum & firmissi-
 mum vinculum, qvo membra, corpus imperii
 civilis absolventia, inter se connectuntur,
 utpote omnes, qvotqvot sanæ sint mentis
 agnoscunt, ita e contrario atheismus omnia
 societatis tollit vincula; qvippe qui omnem
 felicitatem sensualium pravorumqve adfec-
 tuum decempeda metitur. Exhinc itaqve
 in genere patere existimaverint atheismum
 œconomiae esse hostem infestissimum pessi-
 mumqve; qvod ne gratis dictum esse qvis
 arbitretur, seqventes addere aphorismos non
 pigebit.

meli ratione in APHOR. III.

His præstructis instituti reqvirit ratio, ut ad veritatem rei præsentis demonstrandam paulo attentius ipsam notionem, qvam infert vocabulum atheismi, evolvamus. Per *atheismum* nihil impræsentiarum aliud intellectum volumus; qvam *complexum* illorum omnium, sive mentis & doctrinæ sint, sive vix, qvibus existentia Dei aut diserte, Aut per necessariam consequentiam, ab intelligentie negatur & tollitur: vid. *Celeberr. D.D. Waller. Pranot. Thol. Part I:ma* §. 222. Ex allata definitione illucescit, atheismum non solum tollere intrinsecam essentiae Divinæ possibilitatem actualitatemque existentiae ejus sanctissimæ, verum etiam omnia actionum motiva, ex consideratione perfectionum Divinarum expromenda. Nam sublata actualitate existentiae Divinæ, ut insimul tam prævidentia Divina qvam libertas voluntatis & spes immortalitatis tollatur, omniaque fato inevitabili & absolute necessario subjiciantur necessum est; his vero proscriptis atque fato absolute necessario in rerum natura introducتو evanescit omnis religio, quæ actionum motiva ex perfectionum Divinarum consideratione nobis injungit; evanescit bonus ordo;

evane-

evanescit morum honestas, evanescit denique diligentia, quae impedimenta naturae superat & in omnibus rebus œconomicis plurimum valet.

APHOR. IV.

Atheismus alius est theoreticus, alius practicus; uterque cum œconomiae flore promovendo infestissimis dimicat cornibus; ille omnem una cum existentia Divina tollit religionem atque fundamenta imperii civilis, uti in antecedente jam paucis observatum ivimus, atque sic res œconomicas potius dislubat labefactatque, quam promovet. Nam ut religio vera instruit nos de vero Deum collendi modo nosque ad actiones nostras perfectionibus Divinis conformiter instituendas componendasque obstringit, ita & benignissimum illud Numen quasi impellit ad uberrimos bonitatis suæ plane immensæ thesauros nobis distribuendos, felicemque successum regulus atque suscepitis nostris largiendum. Unde quot & quanta incrementa, quantumque rotoris ac vigoris res œconomicæ accipiant vel talpa cæcior videt. His vero omnibus athei theoretici non solum carent, verum etiam iram atque vindictam Divinam ad mala quævis,

vis, qvibus ceu judex justissimus vesaniam hominum hujus farraginis coercere qværit, in illos effundenda excitant, hoc est, iram Dei ad res œconomicas bellis, annonæ caritate, variisqve aliis modis disturbandas provocant. Nam non tantum docent hi versipelles nullum existere Deum, sed etiam actionibus suis satis superqve ostendunt se de omnibus, qvæ impio profitentur ore, esse perswasos qvamvis conscientiæ stimuli haud raro recurrant vesanamqve eorundum securitatem concutiant. Atheismum theoreticum fundamenta, qvibus salus atqve tranquillitas publica innititur, dissolvere fudo clarius est; nam pactum, in quo ceu cardine sancte servando tota civitas mirum quantum vertitur, violare pro nihilo putat homo hujus surfuris. Dic qvæso : qvænam vis, qvænam efficacia & obligatio pacta servandi, sublata lege Divina naturali, remaneat? nulla certe, sed potius stultitiæ esset pacta cum hominibus inire, qvi persvasi sunt se ad eadem custodienda non ulterius, qvam in quantum cum commodo proprio, qvod fibi proposuerunt, conveniunt, esse obstrictos. Vides itaqve vix & ne vix qvidem gravorem generique humano magis noxiā pestem atheismo excogitari posse.

* *) 7 (* *

APHOR. V.

EVicto atheismum theoreticum œconomiae esse inimicum, ut paucis practicium quoque œconomiae esse adversantem adsiruamus, rei reqvirit ordo. *Athesi practici sunt, qui sat-
atis, ex pravo Deum negandi habitus & instituto
profluentibus, susque deque habita admonitione de-
vindicta & ira Divina, testantur Dei agnitionem
omnemque ejus timorem ex animo esse expulsum.*
vid. *Wall. Pranot. Theol. P. I:ma §. 125.* Hinc ne-
mo, cui sanum est sinciput, negare potest
hujusmodi homines esse œconomiae impedi-
mento; nam quo conformiores actiones no-
stræ sunt perfectionibus Divinis, eo majorem in-
fluxum habent in vitam nostram, etiam tem-
poralem, quæ certe actionibus malis non so-
lum concutitur, verum etiam haud raro pe-
nitus evertitur; sed omnis œconomia eo ten-
dere debet, ut vita nostra, si non felicior per
eam reddatur, certe ejusdem conservatiōni
aliqua ratione consulatur, quod non actioni-
bus voluntati Divinæ, in lege saltim natu-
rali patefactæ, adversantibus fieri posse jam
diximus.

APHOR. VI.

Diligentiam, quæ est ipsa anima œcono-
miae ejusque floris, per atheismum apud
pleros-

plerosque evanescere in antecedentibus jam verbo saltim
 attigimus, hanc vero thesin ceu constantissimam ut pau-
 lo attentiori evolvamus animo haud indignum est. Pi-
 gritia & vita dissoluta sunt quasi sorores cojunctissimæ;
 quia per vitam dissolutam homines ad quævis negotia
 obeunda expediendaque reddi plaine ineptos, res ipsa
 & experientia quotidiana satis superque ostendit. A-
 theismus vero est ipse fons vitæ dissolutæ, quippe qui o-
 mne suum bonum felicitate sensuali absolvit arbitratitur, ut
 reliqua taceamus; atheismo itaque in thronum rerum
 humanarum evecto, non potest non diligentia apud per-
 multos penitus evanescere. De cetero quo majora sunt
 motiva, diligentiam nobis injungentia, eo major quo-
 que est diligentia; sed ubi atheismus clavos tenet im-
 perii, ibi nulla alia dantur motiva diligentiam colendi,
 quam quæ ex felicitate sensus titillante deducuntur; ubi
 vero religio vera florescit, ibi infinita nobis suppedita-
 tantur motiva, ex consideratione perfectionum Divi-
 narum exorta: diligentiamque non uno tantum aut
 altero modo nobis commendantia. Quid? quod at-
 heismus omnia absoluta necessitate dirigi doceat. Fru-
 stranea itaque est diligentia, quæ in ferrea rerum
 immutabilitatis serie nihil quicquam efficere potest.
 Hinc non possunt non athei educationem liberorum
 variarumque artium, quæ ad florem œconomice pro-
 movendum augendumque mirum quantum faciunt,
 peritiam non negligere modo, verum etiam ceu res
 stultitiam redolentes, penitus rejicere. Forent multa
 adhuc proferenda, quæ atheismum œconomia esse
 inimicum adstruerent, sed rationes haud leves, ut alla-
 tis adqviescamus, nobis injungunt.